

tot levenslang uitgebreid worden in die gevallen waarin de hulpverlening aan de vijand voor deze van onmiddellijk militair belang was geweest; die gevallen waren in dat tweede lid in vier groepen ingedeeld. Wij citeren de eerste groep: 'Levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren wordt toegepast indien de dader' – en hier begint dan de eerste groep:

'enige versterkte of bezette plaats of post, enig middel van gemeenschap, enig magazijn, enige krijgsvoorraad of enige krijgskas, ofwel de vloot of het leger of enig deel daarvan aan de vijand verraad, in 's vijands macht brengt, vernielt of onbruikbaar maakt, of enige tot afweer of aanval beraamde of uitgevoerde onderwaterzetting of ander militair werk belet, belemmert of verijdt' –

men ziet: het ligt alles in het militaire vlak. Zo ook bij de overige groepen die in het tweede lid van art. 102 opgesomd werden: het verstrekken van militaire inlichtingen, het teweeg brengen of bevorderen van 'oproer . . . , mouterij of desertie onder het krijgsvolk' en het optreden als 'verspieder' dan wel hulp verlenen aan zulk een persoon. De hulpverlening aan de vijand die in het politieke en economische vlak viel (een hulpverlening die men niet voorzag), werd niet gespecificeerd. Doordat de wet niet duidelijk maakte wat op die gebieden verboden was, maakte zij ook niet duidelijk wat toegestaan was.

In de eerste wereldoorlog bleek dat in elk oorlogvoerend land het gehele productieproces op het winnen van de oorlog gericht werd. Ook de economische hulpbronnen van bezette gebieden werden daarbij ingeschakeld – de Belgische industrie werd bijvoorbeeld gedwongen, ten bate van de Duitse bezetter te werken, anders gezegd: de vijand hulp te verlenen, zijn overwinning te bevorderen; bovendien ontvingen de Duitsers ten nadele van de Belgische staat belangrijke politieke hulp in Vlaanderen. Nadien had artikel 102 van het Nederlandse Wetboek van Strafrecht nog maar een zwakke aanraking met de maatschappelijke werkelijkheid. Desniettemin werd dat artikel gewijzigd noch aangevuld. *Iets* deed de regering wél: zij besepte dat in een bezet deel van Nederland allerlei moeilijke problemen konden rijzen en dat met name de overheidsorganen dienden te weten welke eisen van de bezetter zij mochten aanvaarden, welke zij moesten afwijzen – vandaar dat in '37 de z.g. 'Aanwijzingen' opgesteld werden. In dit stuk werd artikel 52 van het Landoorlogreglement citeerd: de inwoners van een bezet gebied mochten niet 'rechtstreeks deelnemen aan de krijgsverrichtingen tegen hun eigen land.' Wat hield dat in? 'Het kan soms moeilijk zijn te beoordelen', aldus de 'Aanwijzingen', 'wat al of niet als rechtstreekse deelneming aan de krijgsverrichtingen moet worden